

צדיקים יבואו בו

זה השער לה'

זה ספר

תולדות יעקב

והוא

תולדות האדם הגדול בענקים אביהן ורבן של ישראל
איש האמת פאר הענוה כולו תורה הוויתו יראת השם

הגאון החסיד מרן

רבינו **יעקב ישראל קניבסקי** זצוקללה"ה

בעל מחבר ספרי

קהלות יעקב

ושארי ספרים

כתוב ומסודר לדפוס ע"י נכדו

אברהם ישעיהו בלאאמו"ר הגאון רשי"ח שליט"א

קניבסקי

בשנת חיי דרבנו בעל הקה"י זצוקללה"ה לפ"ק (תשנ"ה)

פעיה"ק בני ברק תובכ"א

מיני מרעין בישין. ה. מלבד כל אלו, עזרו התפילות בשעתם לפעול הרבה ישועות לכלל ופרט, ולעיתיד לבוא יתגלה לנו הכל, כמה טובות וישועות נגרמו ע"י כל תפילה ותפילה של כל אחד ואחד.³

השיר והשבח לחי העולמים

... ותועלת השירה רב, מלבד עונג הגופני, כי השיר מעורר הלב למרץ והתמדה, עיון והתעוררות... כך כותב רבינו בספרו חיי עולם (ח"א פ"א).

בלילות שבת לאחר הסעודה הקפיד רבינו לא ללמוד מן הספר ללא שומר, אך לא רצה להטריח את בני ביתו, והי' לומד וקורא משניות בע"פ, פעמים שהי' רבינו מתעמק בענין מסויים ושוכב על מטתו ותוך כדי עיון הי' שר ומשבח להקב"ה, וחכורני באחר מלילי שבתות ששכב על מטתו ושר בדביקות עצומה "אני מאמין — בביאת המשיח" כשלוש שעות ללא הפסק, אשרי עין ראתה זאת.

פעם כששם לב שאין משתתפים עמו בזמירות בסעודת שבת, אמר, שהיה ידוע שהשירה נותנת שמחה, והאם כיום אין רגילים לומר בשבת? אתמהא. אחד שאל את רבינו, האם מותר לומר פסוקים, והרי יש מפקפקים בזה, והקפיד רבינו על השואל וגער בו, באומרו, מוסר אין לומדים והקצת יראת שמים שאפשר לקבל ולהתעורר ע"י שירת פסוקי תפילה ושבח, גם את זה אתה רוצה ליקח, והדור, מה תהא עליהם.⁴

3 ובספר "חיי עולם" (ח"א פרק כ"ח) כותב רבינו: "והנה כשמתפלל על עניינים גשמיים אינו בטוח שיתקבל תפילתו, כי לפעמים אין זה לטובתו... וגם בעניינים הרוחניים אע"פ שבקשתו ודאי לטובה מ"מ אינו בטוח שתתקבל תפילתו. שבשביל שבעה דברים אין תפילתו של אדם מתקבלת. ובכרכות (ל"ב ב') מיום שחבר ביהמ"ק ננעלו שערי תפילה. ונראה דהא דקאמר ננעלו, היינו שאין מוכנס שיהא נענה, אבל מ"מ תפילה מועלת... ואפילו אם יעברו כמה ימים ושנים אשר ידמה לו שלא הועילה תפילתו כלום, אל יניח מלהתפלל, וסוף סוף יראה בעיניו שתפילתו הועילה לו מאוד, ואמרו חז"ל במדרש שמואל (פ"ד) דיש תפילה שמועלת מיד ויש תפילה שמועלת לג' ימים וכי' ויש תפילה שמועלת לשלושים שנה ע"ש עוד. ובעיקר מה שנדמה לו שאינו נענה בתפילתו אע"פ שהתפלל על זה זמן רב, אינו נכון כלל, שהרי אי אפשר לדעת היאך היה המצב אצלו אילו לא התפלל, דאולי לולי תפילתו היה ח"ו המצב גרוע יותר ויותר..."

וכך גם אמר מרן הגרא"מ שך שליט"א בדברי הספר על רבינו בשעת ההלוייה: "כל נחשוב ח"ו שתפילה אינה עוזרת, כאשר נראה לנו לעיתים, אם נראה לנו שהתפילה לא פעלה מיד, היא מועלת לאחר זמן. ולעיתים בלא תפילה ח"ו יכול להיות גרוע יותר!"
4 ע"י בשד"ח אסיפת דינים מערכת ז' אות י"א בשם שמן המשחה דמותו לנגן פסוקים דרך שבת והודאה ולא אסרו אלא דרך שחוק והיתול

"בזמן שיש לו נסיונות קשים, המרדות הירצ ובלבולי מחשבות, צריך להתפלל להקב"ה שיצילנו מצרותיו כגון להתפלל תפלה קצרה בתר צלותיה [אחר אמירת פסוק "יהי לרצון אמרי פי"] הרחמן הוא יצילני מיצר הרע או יצילני ממצחשבות רעות וכיו"ב, כל אחד לפי מה שהוא צריך" ("חיי עולם" שם).

... "וצריך להתפלל בלב שלם לבקש מהש"ת שלא יהי' נדחה ח"ו, ושיהי' לו מתיקות התורה, ושיהי' לו חבר טוב והגון, ושיזכה לסייעתא דשמיא, כ"ו יתפלל אחר שמו"ע אחר פסוק יהי לרצון, בכל יום, ותפילה הבאה מעומקא דליבא אינה חזרת ריקם, כי קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת..." כך כותב רבינו באגרת (קריינא דאיגרתא ח"ב אגרת ג').

לפעמים רואים, היה אומר רבינו, שמבית פשוט ביותר יוצא תלמיד חכם וצדיק. וכל זה מחמת שהסתבא שלו שפכה לבה בתפילה ובדמעות שתזכה לבנים ת"ח. ואם זה לא עזר לבנים, הרי זה עוזר לנכדים. כך שלבסוף מתברר ששום תפילה אינה חוזרת ריקם...²

וכך היה אומר כשמתפללים על חולה במחלה קשה וח"ל, אשר בדרך הטבע לא נראה סיכוי לרפואה, ולפעמים יש איזו הרגשה ח"ו שהתפילות לא פעלו, וזו טעות — א. גם אם ח"ו נגזרה גזירה, בכל זאת מועילה התפילה להקל על יסוריו של החולה. ב. הרבה פעמים מועילה התפילה להאריך במקצת את חייו, וכל רגע מהחיים יקר הוא מפנינים, ואין בכוחנו להעריך כלל ערך של כל רגע ורגע. ג. אפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם אל יתייאש מן הרחמים. וכבר שמענו הרבה מקרים שנתרפאו בחסדי שמים המרובים. ד. גם אם התפילות לא פעלו ביחס לחולה, מכל מקום התפילות עוזרות לו להוסיף לו זכויות, משום שעל ידו נגרם שיהודים יתפללו ויעוררו רחמי שמים, ועי"ז נוסף לו לזכותו עוד זכויות בעוה"ב. ולפעמים זכויות אלו עוזרות לו להציל את צאצאיו הבאים מכל

והכירה בו שהוא משקר — שלא התפלל עדיין מנחה. המדוברת התלבטה רבות בעניין, מאחר וסוף סוף זמן הנישואין כבר נקבע וכבר נשלחו ההזמנות והכל מוכן. והורה מרן התו"א זצ"ל להגר"ח שליט"א, ששאל עבודה, שתבטל את השידוך מיד והי' ישלח לה שידוך יותר טוב, וכך הוה.

2 אומרים בשם החזו"א זצ"ל, שאסור להנהלת ישיבה לולול בשום בחור כי לעולם איננו יודעים מהיכן יצמח גדול הדור אם מתפילה של אמא או מדימעה של סבתא... אחד בא לבריסקער רב זצ"ל (מרן הגרי"ז) וביקש ברכה לבנו שיהי' ת"ח ויר"ש, השיבו, ת"ח הוא יהי' כפי שתלמד עמו, ויר"ש, כפי שאשתך תבכה בעבורו.

הקב"ה מתאוה לתפילתם

לאילו שבאו לבקש שיתפלל עבורם, היה אומר, שהמבקש צריך שיתפלל בעצמו: א', מפני שחושבים שהוא מתפלל כבר בשבילם, ונמצא ח"ו שגורם למניעת תפילה, ב', מפני חשש גניבת דעת, שחושבים שמתפלל הרבה עליהם, ובאמת שאין לו כח להתפלל כל כך. והיה מקפיד שלא יכתבו בבקשות "שיתפלל" על פלוני, כי חשש שאם ינענע בראשו, יהיה זה קבלה כאילו הבטיח להם שיתפלל עבורם, ולא יידע מתי להפסיק. פעם אחת כתבו לו להתפלל ונענע בראשו, ואח"כ התפלל עליו זמן מרובה, כי לא ידע מתי להפסיק... והיה רגיל לומר: וכי כאן זה בית חרושת, שמוסרים הזמנות למה שרוצים, ומקבלים מה שמבקשים? וכל זה בנוגע ל"תפילה", אך "ברכה" היה מוכן לתת בלב שלם!!! פעם אחת אמר למבקשים את ברכתו, לכס יש חיוב דאורייתא (של תפילה בעת צרה), ולי יש חיוב מדרבנן...

היה רגיל לעורר בני אדם להתפלל על צרתם. וכך אמר: כל תפילה שמתפללים כל יום אינה אלא מדרבנן, לרוב הפוסקים, אבל תפילה בעת צרה היא היא התפילה המחוייבת מדאורייתא...

במכתב הדרכה כיצר לנהוג "יום תפילה" בישיבה, כותב רבינו:

"ראוי לומר אבינו מלכנו אחר שחרית, ולא להרבות יותר, כדי שלא לבטל מתלמוד תורה, ואחר המנחה שלא יהא כיפול תורה יכולים להוסיף קצת תפילות או איזו מזורי תהלים" (קריינא דאגרתא ח"ב סי' ס"ז).

כשמרן הרב מבריסק זצ"ל שכב על ערש דווי, נסע רבינו למירון להעתיר עליו. ובערב יו"כ תש"ב, באו אליו ואמרו לו שהמצב של הרב מבריסק חמור מאוד, ואמר שאין לו כל כך מה לעשות, אבל מ"מ אמר: ניסע לקברו של החזו"א! הם נסעו ומצאו את ביה"ק נעול. רבינו בזריזותו קפץ מעל הגדר וניגש להתפלל אצל קבר גיסו מרן החזו"א זצ"ל. וכשהיה מרן גאב"ד טשעביץ זצ"ל שוכב על ערש דווי, כתב מכתב מיוחד להתפלל עליו, והניחו בביהמ"ד לדרמן בב"ב. גם כשנחלה הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, ראש ישיבת מיר, יצא בקריאה, להתפלל ולהעתיר עבורו. וכך היה גם בעת חליו של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל. וכולם באו בס' "קריינא דאגרתא" (ח"א סי' ס"ז, ס"ח ס"ט).

ת"ח גדול, שחלה במחלה קשה רח"ל, נכנס אל רבינו, וביקש על נפשו. אמר לו רבינו: חז"ל מונים ב"אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז

על המגירות שבבית, ומצאו בין השאר איזה פתק. שאלה האמא: מה זה? והשיב הבן: לפני י"ב שנה נפטר אחיו השלישי של אבא, והיה אבא מודאג מאוד מפטירת שלושת אחיו בגיל צעיר רח"ל, ושלח אותי לרבינו לבקש עצה וסגולה עבורו לאריכות ימים. רבינו קרא את הפתק, והשיב לי: תאמר לאבא, שיתפלל תפילת יום כפור קטן... כאשר ספרתי זאת לאמא — נדהמה!... ותאמר: עכשיו אני מבינה... מעולם לא אמר לי זאת. אמנם הרגשתי שהוא מקפיד מאוד שלא יעבור אף פעם ערב ר"ח בלא תפלת יו"כ קטן, אפי' במצב בריאותו הרופף והרעוע הלך כל ערב ר"ח למניין של תפלת יו"כ קטן. אמנם בליל ר"ח האחרון, ר"ח תמוז, כאשר אכל ובירך ברכת המזון, הרגשתי שמדלג על "יעלה ויבוא" של ר"ח, ורצה לומר "ובנה ירושלים" הערתי לו על כך, והרגשתי — שנדהם!... כשגמר את ברכת המזון — אמר לי בדאגה רבה: לגמרי שכחתי שהיום ר"ח, ואם כן לא אמרתי היום בערב ר"ח תפלת יו"כ קטן... זה היה הערב ר"ח הראשון והיחיד מאז 12 שנים האחרונות שהחסיר את תפילת יו"כ קטן...

כאשר סופר המעשה לפני רבינו, הסביר, יודע אני שמקובל מאז ומתמיד בישיבות שתפילת יום כפור קטן היא תפלה טובה המועילה לבטל גזירות קשות רח"ל, וכיון שהלה חשש שמא ח"ו נגזרה עליו גזירת קיצור ימים — ממילא יתכן שאמרתי לבנו שיהיה רגיל בתפלת יו"כ קטן המועילה לבטל ולהמתיק גזירות קשות רח"ל.

והוסיף: והנה עוד דוגמא לכך שתפלת יו"כ קטן מועילה לבטל גזירות קשות רח"ל: הנה כמה שנים אחרי פטירת ה"חזון איש", היתה תקופה קשה ליציאת ישיבת מיר בארה"ב, אשר כמה וכמה מהם נפטרו לפתע פתאום בקיצור ימים רח"ל, והמצב היה נורא, ולא ידעו לשית עצות בנפשם. אחד מהם כתב מכתב לידידו הרב א"י וואלף זצ"ל, ותינה לפניו את צרתם הנוראה, וביקש ממנו שישאל עצות עבורם. והנה אני הייתי מתפלל ביהכנס' "לדרמן" ויושב סמוך למקומו של הרב וולף... וככה יצא שהראה לי יום אחד אחרי התפילה את המכתב הנ"ל. ואמרתי לו להרב וולף זצ"ל: יודע אני שבישיבות היה מקובל שתפילת יום כפור קטן מועיל לבטל גזירות קשות רח"ל. ומיד מסר הרב וולף זצ"ל את הדבר הזה לידידו הנ"ל בארה"ב, כי היה סמוך לראש חודש, והספיקו לארגן אצלם בארה"ב תפילת יום כפור קטן, ומאז — המגיפה נעצרה, ויהי לפלא...

והקורן קיימת לו לעוה"ב: ביקור חולים. הכנסת כלה, ולויית המת (שבת דף קכ"ז). אם רצונך להיחלץ מביקור חולים ומהלויית המת... עשה את מה שנאמר ביניהם: הכנסת כלה! ובכך תבוא עליך הישועה. וכך הוה.

כשבאו אליו תלמידים של צדיק מפורסם, לבקש עליו שהוא חולה ורבים צריכים לו, אמר רבינו: אין לבקש עבור ש"רבים צריכים לו", כי אז מעינים בשמים אם אכן כך הוא שא"א להסתדר בלעדיו, ועלולים להפסיד ח"ו...

רבינו התרעם מאד על "המאדע" שנתפשטה גם אצל ציבור הבני תורה, אשר על כל דבר קטן, תיכף רצים לבקש ברכה, ומבזבזים על זה זמן יקר של לימוד תורה וקיום מצוות, אמנם, הוסיף רבינו, יש ענין לבקש ברכות, אבל את העיקר שוכחים, והוא, התפילה של החולה עצמו וכל הקרובים אליו. שתפילתם היא יותר אמיתית וכנה והיא מקובלת יותר.

בענין הסגולות למיניהם אמר רבינו, שלא כל מה שאומרים עליו שהוא "סגולה" הוא באמת "סגולה", והוסיף לדוגמה, שאומרים על הספר ריאל המלאך שהוא סגולה לשמירה משריפה, אך אני ידעתי ממקום אחד שהי' בו שריפה וגם הספר ריאל המלאך נשרף ל"ע והי' למאכולת אש. ולא התיר רבינו להניח הספר הנ"ל מתחת הכר של אשה המקשה לילד.

לעומת זאת המליץ רבינו לישא את האבן תקומה המובאת בגמ' (מסכת שבת ס"ו ע"ב) לאשה מעוברת שלא תפיל, ולמי שמתו בניו רח"ל המליץ לקרוא לבת הנולדת בשם "הצללפונית" ע"ש אמו של שמשון הגבור (עי' מהרש"ל ב"ב צ"א א'), וראינו פלאים בזה.⁵

⁵ יעץ בשם הרבי ר' העשיל, שיקבלו על עצמם בעת צרה רח"ל, ליתן צדקה, וכאשר יצא לרווחה יאמרו בל"ג "נשמח כל חי" עד סוף ישתבח בלי הברכה. למציאת אבידה יעץ לומר מאמר ר' בנימין במדרש רבה (בראשית פ"ג), ואמר שהחזו"א הי' משתמש בזה. אחד מכ"ב מספר: כשהיינו נוסעים לצפת, ביקש להתפלל עליו במקומות הקדושים ולומר קפיטל ל'. כשבנו יכלחט"א היה נוסע לירושלים, היה מבקש שיאמר עבורו בכותל פרק תהילים — בשליחותו, ושיסלם לו עבור הנסיעה הלך וחזור, ואמר: "הרי נסעת גם כן בשליחותי לומר פרק תהילים..."

היה נוסע לכותל לפחות פעם אחת בשנה (לפני ראש השנה), במשך כמה וכמה שנים. כאשר לא היה בכוחו לנסוע, היה מבקש מהנוסעים שיהיו שלוחים לבקש עבורו, והוסיף, שבכך יהיו בגדר שלוחי מצוה שאינם ניוזקים. כשביקש לחזור משהותו בכותל המערבי, הלך לאחוריו מרחק רב כשפניו לכותל. כשראה אנשים עולים להר הבית רח"ל, צעק בכאב: זו רשעות, זו רשעות! זו רשעות!

רבינו היה סבור, שאין מועיל הקנאת הבגד לאחר בשביל לפטור מקריעה, מדין הרואה מקום המקדש, וסבר שהקנאה אינה אלא הערמה בעלמא.

מה לרופא בבית יראי השם

פלוני הרגיש חולשה, והחליט להיבדק אצל רופא. אך קודם לכן ביקש לברר מהי דעת רבינו על בדיקות ורופאים. וכך מעיד א' מבני ביתו: נכנסתי ושאלתי, רבינו השיב: כל זמן שהמצב לא מחייב טיפול — אין ללכת לרופא ולבדיקות, כי הקב"ה מקיים בנו ניסים בכל עת ובכל שעה, והרבה דרכים למקום. אני יודע מעצמי כי כמה פעמים היו לי מחלות ויטורים, שברור לי שאילו הייתי נבדק היו מוצאים אצלי כל מיני מחלות מסוכנות ומי יודע אם הייתי יוצא מזה בחיים, אך כיון שלא נבדקתי ולא שאלתי ברופאים, שמע הקב"ה אל תפילותיי והבראתי. אבל אחרי שהולכים לרופא ועושים בדיקות ויודעים שיש מחלה פלונית צריך לפעמים נס גלוי לצאת מזה ולא כל אדם ראוי שיעשה לו נס גלוי...

בזמן האחרון לחיינו אמר: יש לי את ד"ר רוטשילד ויצאתי ידי חובה... בדומה לכך, ביקש שלא יכתבו לו שהמצב אנוש. "הגמרא אומרת", הסביר, "שאין לבקר את החולה בלילה כשיטוריו רבים, משום שאז יקשה יותר על המבקר להתפלל. כך גם בזה. כשמזכירים את המחלה הקשה רח"ל, מרפים את הידיים..."

שאל רבינו את החזו"א, אם יש עניין להתפלל על המחלה הקשה, רח"ל, האם אין זה בגדר שאין מתפללים על נס, ואפי' עושים לו נס הרי מנכין מזכויותיו? ואמר לו החזו"א, שהוא הכיר רב אחד, הרב דצ'רניגוב זצ"ל שהרופאים אמרו עליו שלא יחיה יותר מזמן מועט וחי אח"כ שלושים שנה. והרי מוכח שאין זה נס, ולפעמים אפשר להוסיף ולחיות! והוסיף רבינו: ואף אנו ראינו את רבי משה חברוני זצ"ל ורבי ברוך סורוצקין זצ"ל, שהוסיפו לחיות עשרות שנים עם מחלה זו.⁶

⁶ כס' "קריינא דאגרתא" (ח"ב ס"י ל"א) מובא מה שכתב רבינו, שראה חובה להעתיק מה שנדרס ב"קול ישראל" משנת תרצ"ה י"ג מנ"א, על העצה לבשל קדרה גדולה סיד, ולכשיצטנן ישתה החולה את המי סיד עד כמה שיוכל, ושכן היה מעשה אצל האדמו"ר מוהר"ר יצחק מנסכיז זצ"ל, באחד שסבל ממחלה זו, ועשה כן והבריא לגמרי, ורבינו מוסיף על זה: "גם אני שמעתי בצעירותי בערך כעין הנ"ל, רק בהוספה שח"ו ליך סיד השורף הנקרא "קלך", שזה סכנה, רק לקחת העפר לבן הנקרא "קרייד" [שהילדים קטנים כותבין בו]... והנה מאחר שכידוע אין ידועה רפואה למחלה זו, אולי כדאי לנסות בזה, ואם אפילו לא יועיל — לא יזיק, ואולי קצת יועיל!"